

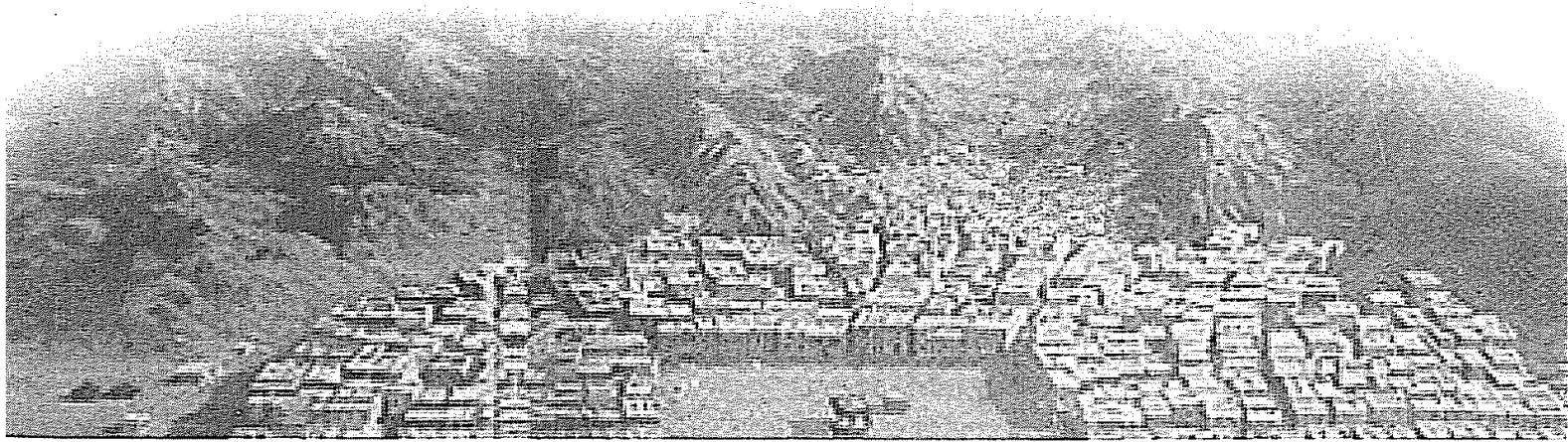
8. TÜRKİYE
TEFSİR AKADEMİSYENLERİ BULUŞMASI

SEMPOZYUM

Kur'ân'ın Anlaşılmasına Katkısı Açısından
KUR'ÂN ÖNCESİ MEKKE TOPLUMU

1 - 3 Temmuz 2011

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEFSİR ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI

**İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER DAİRE BAŞKANLIĞI - KÜLTÜR MÜDÜRLÜĞÜ**

09.30 - 10.00

Câhilliyye döneminde kullanılan ve Kur'an'da geçen bazı ifadelerin çeviri sorunu

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi

Giriş

Rahmeti kendisine ilke edinen Yüce Allah, rahmetinin bir göstergesi olarak zaman zaman tarihe vahiyle müdahalede bulunmuştur. Son müdahalesi ise Miladi 610 ila 622 yılları arasında Hicaz bölgesinde Arapça olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu durum, son vahyin mesajlarının evrensel olmasına engel değildir. Bununla beraber vahyin ilk muhatap kitlenin dili ile olması Allah'ın sünneti gereğidir. Bu husus onun anlaşılabilirliğinin esasını oluşturmaktadır.

Kur'an'ın dili Arapçadır. Bir başka anlatımla o dilin kuralları içinde ifade edilmiştir. Bunun anlamı şudur: Kur'an, Arapçanın hakikat, mecaz, istiare, kinaye, deyim, meseller vb. türünden bütün dilsel özelliklerini bünyesinde barındıran ilahî bir kelimadır. Kur'an, cahiliye dönemi Arapçasını kullanmıştır. Zira Kur'an dili, Hicaz halkının Peygamber çağında birbirleriyle anlaştığı ve birbirlerine hitap ettiği dildi.

Araplar, genel olarak Kur'an'da kullanılan her sözcüğü, onda yer alan her anlamı ve kullanılan ifade biçimini, hakikat olsun, mecaz olsun, dinî olsun; sosyal, tarihî, ekonomik, bilimsel ya da kozmografya ve yaşamla ilgili olsun ana hatlarıyla anlıyor ve kullanıyorlardı. Bu, açık Kur'anî naslardan anlaşılmalıdır.

Bu tebliğimizde, cahiliye döneminde kullanılan bazı ifade biçimlerinin Kur'an'da yer almasına karşın meallere yansıtılmaması üzerinde duracağız.

Kur'ân'ın daha doğru ve sağlıklı anlaşılabilmesi için Kur'ân öncesi dönemin ifade biçimlerinin, dilsel özelliklerinin bilinmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, özellikle deyimlerin anlaşılması ve çevirisi, meallerde problem olarak dikkatlerimizi çekmektedir.

Bu çalışmamızda yaygın olarak kullanıldığı kanaatini taşıdığımız ve araştırmamıza konu edindiğimiz meallerin bir listesini vermek istiyoruz:

1. M. Hamdi Yazır, Elmalılı, *Kur'ân-ı Kerîm ve Meali Şerîfi*, (haz. ve not: Ertuğrul Özalp), İstanbul 2000.

2. Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm (I-III)*, İstanbul 1981.

3. Abdülbakî Gölpınarlı, *Kur'ân-ı Kerîm (I-II)*, İstanbul 1968.

4. Süleyman Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, İstanbul 1975.

5. A. Fikri Yavuz, *Kur'an-ı Kerîm ve Meâli Âlisi*, İstanbul 1976.

6. Bilmen, Ö. Nasuhi, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi*, İstanbul 1985.

7. Ali Bulaç, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*, İstanbul 1985.

8. Diyanet (Hüseyin Atay-Yaşar Kutluay), *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Ankara 1987.

9. Diyanet Vakfı (Ali Özek-Hayreddin Karaman-Ali Turgut-Mustafa Çağırıcı-İ. Kafi Dönmez-Sadreddin Gümüş), *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Medine 1987.

10. Y. Nuri Öztürk, *Kur'an-ı Kerîm Meâli (Türkçe Çeviri)*, İstanbul 1994.

11. Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir (I-III)*, (çev: Cahit Koytak-Ahmet Ertürk), İstanbul 1996.

12. Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, İstanbul 1998.

13. Muhammed Hamidullah, *Aziz Kur'an*, (çev. Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık), İstanbul 2000.

14. Hamdi Döndüren, *İnsanlığa Son Çağrı Kur'ân'ı Kerîm (I-II)*, Ankara 2003.

15. Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı, *Ayet Ayet Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*, İzmir 2003.

16. Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara 2004.

17. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meali*, Ankara 2005.

18. M. Zeki Duman, *Beyanü'l-Hak*, Ankara 2006.

19. Hayreddin Karaman-Mustafa Çağırıcı-İbrahim Kâfi Dönmez-Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2006.

20. Şaban Piriş, *Kur'an-ı Kerim Türkçe Anlamı*, Kayseri 2006.

21. Ali Ünal, *Allah Kelamı Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, İzmir 2007.

22. Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzü'l-Kur'an Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali*, İstanbul 2008.

22. Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali -Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-*, Ankara 2008.

23. Abdülkadir Şener-M. Cemal Sofuoğlu-Mustafa Yıldırım, *Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli*, İzmir 2008.

24. Bekir Sadak, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı*, İstanbul 2009.

25. Hüseyin Peker, *Son İlahi Mesaj ve Açıklamalı Meâli*, Samsun 2009.

26. Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an -Gerekçeli Meal Tefsir-*, İstanbul 2010.

27. Yusuf Işıcık, *Kur'an Meâli*, Konya 2010.

28. R. İhsan Eliaçık, *Yaşayan Kur'an Türkçe Meal*, İstanbul, trs.

Örnekler

1. Bakara 2/61: *وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ*

Ayetin bu kısmı, Çantay, Bilmen, Y.N. Öztürk, Bulaç, Hamidullah, Diyanet Vakfı, Ateş, Döndüren, Piriş, Duman, İslamoğlu, A. Şener vd., Eliaçık ve Ünal tarafından: “Onların üzerlerine alçaklık, yoksulluk (damgası) vuruldu”,

Gölpınarlı: “çullanmıştı”,

Yavuz: “yüklendi” ve

Yıldırım tarafından ise: “basıldı” şeklinde çevrilmiştir.

Pek çok anlamı içeren ayetteki *ضُرِبَ* fiiline yaygın ve akla ilk gelen anlamı olan “vurma” mânâsı yüklenmiştir. Oysa bu ifade, mecaz olarak “kuşatmak, maruz kalmak, bürümek” gibi anlamlara da gelmektedir. Nitekim tefsir ilminin yetkin simalarından İsfahânî (ö. 502/1108) ve Zemahşerî (ö. 538/1144) söz konusu kelimenin bu anlamda bir *kinâye* ve *teşbih* olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre anlam, yenilgilerin, esaretin, ağır vergilerin, horluk ve hakirliğin Yahudileri kuşatmış olduğu ve onlardan ayrılmayacağı şeklindedir.¹⁵²⁶

Ayetin bu şekildeki lafza dayalı çevirisi doğrudur. Ancak âyet *mecazî* bir anlama sahip olduğu için ne demek istediği bu çevirilerle anlaşılmamaktadır. *وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ* ibaresi, bir çadırın, içindeki kişiyi her taraftan kuşattığı gibi¹⁵²⁷ “zillet” ve “meskenet”in de İsrailoğullarını kuşatmaktan kinayedir.¹⁵²⁸ Nitekim şair bir şiirinde *علي* *ضربت علي* *kuşatma* anlamında kullanarak şöyle demiştir:

“ إن السمحة والمرؤة والندی في قبة ضربت علي ابن الحشرج ” yani, *yücelik, müriüvet ve*

1526. Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf*, yy., ts., I, 145-146; İsfahânî, Râgıb, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*, İstanbul 1986, s. 437; Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safoetiü't-Tefsîr*, İstanbul, ts., I, 62.

1527. İsfahânî, s. 437; Zemahşerî, I, 145; Râzî, Fahreddîn, *Mefâtilü'l-Gayb*, Beyrut 1997, I, 543; Beyzâvî, Abdullah b. Ömer, *Envârü't-Tenzil*, Beyrut 1988, I, 65; Neseî, Abdullah b. Ahmed, *Medârikü't-Tenzil*, İstanbul 1984, I, 51; Reşid Rızâ, Muhammed, *Tefsîru'l-Menâr*, Beyrut 1947, I, 332.

1528. Âlûsî, Şihâbüddîn, *Rûhu'l-Meânî*, Beyrut 1994, I, 276. Ayrıca bkz. İsfahânî, s. 437.

cömertlik İbnü'l-Haşrec'i kuşatan bir çadır içindedir.¹⁵²⁹

Buna göre Elmalılı, Diyanet, Akdemir, Işıcık, Dumlu-Elmalı, Altuntaş-Şahin, Feyizli, Karaman vd., M. Öztürk'ün ayeti doğru bir şekilde tercüme ettikleri görülmektedir. Zira anlam bu meallerde yaklaşık olarak "Aşağılık ve perişanlığa mahkûm edildiler..." şeklinde ifade edilmiştir.

2. Bakara 2/95: وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ

Birçok ayette¹⁵³⁰ yer alan بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ ifade biçimi Çantay, Diyanet, Bilmen, Bulaç, Y.N. Öztürk, Diyanet Vakfı, Ateş, Yıldırım, Esed, Altuntaş-Şahin, Ünal, Piriş, Duman, Karaman vd., Döndüren ve Işıcık tarafından lafzî olarak "kendi elleriyle" şeklinde tercüme edilmiştir.

Elmalılı ise ayeti hem lafzen hem de manen şu şekilde tercüme etmiştir: "Fakat kendi elleriyle önceden yaptıkları işler yüzünden..."

Müfessir Taberî'nin (ö. 310/923) de belirttiği gibi بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ ifadesi Arapların kullandığı *darb-ı mesel*dir. İşlediği bir suç veya cinayetten ötürü tutuklanan bir kişiye "نالك هذا بما جنت يداك", "وبما كسبت يداك", "وبما قدمت يداك" denilerek ceza göreceği bildirilir. Görüldüğü üzere işlenen suç "eller"e nispet edilmiştir. Hâlbuki bu suç elin dışında bir başka organla da işlenmiş olabilir.¹⁵³¹

Kur'ân'da insanın yapıp ettikleri قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ şeklinde bir ifade biçimiyle mecaz olarak dile getirilmektedir. Bir uzuv olan "el" in zikredilmesi, fiillerin çoğunun eller vasıtasıyla yapılmasındandır. Tağlîb¹⁵³² yöntemiyle insanın yaptığı bütün fiiller eller aracılığıyla yapılmış gibi gösterilmektedir.¹⁵³³

Buna göre, Dumlu-Elmalı, Akdemir, Feyizli, M. Öztürk, İslamoğlu, Şener vd. "Yaptıklarından dolayı/işledikleri yüzünden..." tarzında tercüme ederek isabet etmişlerdir.

Ayrıca Yâsîn 36/71. اَوْلَمْ يَرَوْا اَنَا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدِيْنَا اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ. Ayetin bu kısmı Elmalılı, Çantay, Ateş, Bulaç, Yıldırım, Dumlu-Elmalı, Akdemir, Piriş, Y.N. Öztürk, Eliaçık, Döndüren, Duman ve Ünal tarafından "Ellerimizin yaptıklarından" şeklinde tercüme etmişlerdir.

Diyanet, Işıcık ve Altuntaş-Şahin'in mealinde ise hem lafız hem de mana olarak "Ellerimizle / kudretimizle" tarzında çevrilmiştir.

1529. Sâbûnî, I, 63.

1530. Âl-i İmrân 3/182; Nisâ 4/60; Enfâl 6/51; Kehf 18/57; Hacc 22/10; Kasas 28/47; Rûm 30/36; Şûrâ 42/48; Cum'a 62/7.

1531. Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân*, Beyrut 1992, I, 472; Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd, *Meâlimü't-Tenzil*, Beyrut 1995, I, 112; Hâzin, Ali b. Muhammed b. İbrâhîm, *Lübâbü't-Te'vil fi Meâni't-Tenzil*, Beyrut 1995, I, 111.

1532. Meânî tabirlerinden olan *tağlîb*, bir şeyi başkalarına galip sayarak onu çoğul formuyla zikrederek diğerlerini de kastetmektir. Daha geniş bilgi için bkz. Tahirî'l-Mevlevî, *Edebiyat Lüğati*, (Neş. Kemal Edib Kürkçüoğlu), İstanbul 1973, s. 140-141.

1533. Bkz. Zemahşerî, I, 447.

Zemahşerî, 'amelü'l-eydî'nin, elleriyle çalışanların çalışmalarından *istiâre* olduğunu söylemektedir. Kısaca bu deyimle, Allah, yaratmaya kendisinden başkasının güç yetiremeyeceğini söylemektedir.¹⁵³⁴

Buna göre, Diyanet Vakfı, Esed, Karaman vd., Feyizli, Şener vd., M. Öztürk, İslamoğlu ise "Kudretimizin bir eseri olarak..." şeklinde doğru olarak çevirmişlerdir.

3. Âl-i İmrân 3/144: أَفَأَيْنُ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنِ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا

Ayetin *عَقْبَيْهِ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ* cümleleri şu meallerde lafzî olarak çevrilmiştir:

Elmalı: "...ardınıza dönüverecek misiniz?"

Çantay: "...ökçelerinizin üstünde (gerisin geri) mi döneceksiniz?"

Bilmen, Gölpınarlı, Sadak, Karaman vd., Peker: "...gerisin geri mi döneceksiniz? Kim gerisin geri dönecek olursa..."

Akdemir, İslamoğlu: "...topuklarınız üzerinde geri/ye mi döneceksiniz? Kim topukları üzerinde geri dönecek olursa..."

Hamidullah, Ateş, Döndüren, Duman, Ünal, Y.N. Öztürk: "...ökçeleriniz/in üzere/inde geriye mi döneceksiniz?"

Esed, Bulaç, Piriş: "...topuklarınız üzerinde gerisin geriye mi döneceksiniz?"

Eliaçık: "...siz tabana kuvvet kaçacak mısınız? Her kim kaçarsa..."

Işıcık: "...(görevlerinizi bırakarak) gerisin geri dönecek misiniz?"

Ayetteki *انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ* ifadesi iman ettikten sonra inkâr etmeyi, yani dinden dönmeyi ifade eden bir mecazdır. Bir şey üzerine olup da sonra ondan dönen kimse için "قد انقلب علي عقبه" denir.¹⁵³⁵

Tefsirlerdeki bu açıklamalara göre şu meallerin doğru anlamı tespit ettikleri görülmektedir:

Yavuz: "...ardınıza dönüverecek misiniz? (dininizden dönecek veya savaştan kaçacak mısınız?)"

Diyanet, Altuntaş-Şahin: "...gerisingeriye (eski dininize) mi döneceksiniz?"

Yıldırım: "...gerisin geriye dinden mi döneceksiniz?"

Dumlu-Elmalı: "...tekrar eski günlerinize dönüp inkar mı edeceksiniz?"

Feyizli: "...ökçeleriniz üzerinde (eski dininize) gerisin geriye mi döneceksiniz?"

1534. Zemahşerî, IV, 27.

1535. İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, Beyrut 1978, s. 113; İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec, *Zâdû'l-Mesîr*, by, ts., I, 469; Reşid Rızâ, IV, 161. Ayrıca bkz. Taberî, III, 455; Zeccâc, Ebû İshak İbrahim, *Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbuhû*, Beyrut 1988, I, 473; Beğavî, I, 553; Râzî, III, 377; Beyzâvî, I, 182; Nesefî, I, 185-186; Hâzin, I, 553; Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf, *el-Bahrü'l-Muhîtt*, Beyrut 1993, III, 75; İbn Âşûr, Muhammed b. Tâhîr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus 1984, IV, 113

Şener vd.: "...gerisin geriye eski inançlarınıza mı döneceksiniz?"

M. Öztürk: "...siz bu tevhid davasından vazgeçip eski inancınıza mı döneceksiniz?! Her kim eski şirk inancına dönerse..."

4. A'râf 7/26: يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارَى سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ

Ayeti Elmalılı, Çantay, Gölpınarlı, Ateş, Yıldırım, Döndüren, Piriş, Işıcık: "libas indirdik/elbise indirdik" şeklinde tercüme etmişlerdir.

Ayetteki وَلِبَاسُ التَّقْوَى terkibi ise "takvâ libası/Tanrıdan çekinme elbisesi/ korunma giysisi/takvâ elbisesi" şeklinde Türkçemize aktarılmıştır.

Y.N. Öztürk: "Size, çirkin yerlerinizi örtecek giysi ve süs kıyafeti indirdik. Ama takva giysisi en hayırlısıdır."

Dumlu-Elmalı: "size edep yerlerinizi örten giysiler ve süslü elbiseler indirdik. Takva elbisesine gelince..."

Hamidullah: "size çıplaklıklarınızı örtecek giysiler indirdik.¹⁵³⁶ -Kuş tüyünü de.- Duman: "Bir giysi bir de zinet elbisesi indirdik... takva elbisesi..."

Eliaçık: "size bir elbise diktik." şeklinde çevirmişlerdir.

"Elbise indirdik" (A'râf 7/26), "Sizin için hayvanlardan / davarlardan sekiz çift indirmişti" (Zümer 39/6) ve "Biz demiri de indirdik..." (Hadîd 57/25) şeklindeki çeviriler bir Türk okuyucusunun zihninde Allah'ın *elbise*, *hayvan* ve *demiri* gökyüzünden indirdiğini çağrıştırır. Meallerde "indirmek" olarak çevrilen fiilin aslı أنزل dir. Her ne kadar أنزل fiilinin yaygın anlamı "indirmek" ise de, bu kelime "lütfetmek, ikram etmek, bahşetmek, vermek"¹⁵³⁷ gibi anlamlara da gelmektedir. Bu anlamlar kelimelerin kullanıldıkları bağlamlarından rahatlıkla çıkartılabilir. Burada da "bahşetmek, lütfetmek" anlamındadır. Arapçada söz konusu nesnelere أنزل fiili ile kullanıldığı için ayetlerdeki gibi ifade buyrulmuştur. Oysa Türkçede böyle cümleler kurulamaz. Türkçede *elbise*, *hayvan*, *demir* gibi nesnelere "indirme" fiili ile değil, "vermek, bahşetmek, ihsan etmek, ikram etmek" fiilleri ile birlikte kullanılır. Zira bunlar gökten indirilen şeyler değildir. Bunlar, Allah'ın insanlara bahşettiği nimetlerdendir.¹⁵³⁸ Nitekim kimi müfessirler, bu sorunu أنزل fiiline "halk=yaratmak" anlamı vererek çözmeye çalışmışlardır.¹⁵³⁹ Aslında bu yoruma da gerek yoktur. Zira yukarıda da söylediğimiz gibi, أنزل fiilinin kökünde bahşetmek, lütfetmek, ihsan etmek, ikram etmek anlamları da vardır. Nitekim نزل kelimesi Kur'ân'da bu anlamlarda da kullanılmıştır.¹⁵⁴⁰

Buna göre şu çevirilerin doğru olduğunu söyleyebiliriz:

Diyanet: "Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik."

1536. Düşülen dipnotta "Aşkın Allah'ın bir bağıışı olarak..." açıklamasına yer verilerek doğru anlam yakalanmıştır.

1537. Bkz. Cevherî, İsmâil b. Hammâd, *es-Sıhâh*, Kahire 1982, V, 1828-1829.

1538. Zemahşerî, II, 97; Beyzâvî, I, 335.

1539. Taberî, V, 455; İbn Atiyye, Abdülhak b. Gâlib, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, Beyrut 2001, II, 388; Beyzâvî, I, 335; Neseî, IV, 50, 229; Mañlûf, Haseneyn Muhammed, *Kelîmâtü'l-Kur'ân*, İstanbul 1981, s. 88.

1540. Bkz. Âl-i İmrân 3/198; Kehf 18/108; Secde 32/19; Kasas 28/24; Fussilet 41/32; Vâkıa 56/56.

Diyanet Vakfı, Karaman vd.: "Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek **elbise yarattık.**"

Bulaç: "biz sizin çirkin yerlerinizi örtecek **bir elbise** ve size 'süs kazandıracak bir giyim' indirdik (**varettik**).

Esed: "Size yücelerden, hem çıplaklığınızı örtesiniz diye, hem de bir görkem-güzellik nesnesi olarak **giyim kuşam (yapma bilgisini) bahsettik**; ama Allaha karşı sorumluluk bilinci örtüsü her şeyin üstündedir.

Feyzli: "giyip süsleneceğiniz **bir elbise ihsan ettik... takva elbisesi...**"

Akdemir: "Biz hem cinselliğinizi gizlemeniz hem de (kendinizi güzel göstermeniz için) size **elbise (yapma bilgisini) bahsettik.**"

Şener vd.: "Biz, size hem edep yerlerinizi örtecek, hem de sizi güzel gösterecek **süslü elbiseler verdik/yapmayı öğrettik...**"

İslamoğlu: "**Giysi (yapma yeteneği) bahsettik...**"

M. Öztürk: "size hem edep yerlerinizi örten hem de güzel görünmenizi sağlayan **elbise nimetini bahsettik...**"

Ayetin sonundaki **وَلِبَاسُ التَّقْوَى** ifadesi ise, edep ve hayâ duygusu anlamındadır.¹⁵⁴¹

5. A'râf 7/149: **وَلَمَّا سَقَطَ فِي أَيْدِيهِمْ**

Hız. Musa'nın yokluğunda buzağı heykeline tapınan bir kısım İsrailoğulları'nın Hz. Musa'nın dönüşünden sonra pişmanlıklarını dile getiren ayetin bu kısmı kimi meal yazarları tarafından Türkçeye lafzî olarak şu şekillerde tercüme edilmiştir:

Elmalılı: "**Vaktâki ellerine kırağı düşürüldü**"

Y.N. Öztürk: "**Başları avuçları arasına düşürülüp de...**"

Hamidullah: "**Ve ellerinin üzerine düşürülünce...**"

Piriş: "**Ellerindeki düşürüldüğü...**"

İşıcık: "**Baktılar ki ellerinde avuçlarında hiçbir şey kalmadı.**"

Bu deyimsel ifade yukarıdaki çevirilerde harfiyen tercüme edildiği için anlaşıl-maz bir hâle sokulmuştur. Çünkü Türkçede böyle bir ifade kalıbı yoktur.

Araplar, kaçırdığı bir işten veya aciz kaldığı bir şeyden dolayı pişman olan kişiler için "**قَدْ سَقَطَ فِي يَدَيْهِ**" derler.¹⁵⁴² Buna göre bu ifade, "şaşırmak, donakalmak" anlamında son derece pişmanlığı dile getirmekten *kinâyedir*.¹⁵⁴³

Bu mealleri okuyanlar ayette ne denilmek istendiğini anlamakta hayli zorlanır. Özellikle deyimler lafza dayalı çevrildikleri zaman, âyetlerin mesajları nasıl da

1541. Bkz. İbn Kuteybe, s. 166.

1542. Taberî, VI, 63; Zeccâc, II, 378; Beğavî, II, 586; Hâzin, II, 586.

1543. İbn Kuteybe, s. 172; İsfahânî, s. 344; Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, Beyrut 2003, I, 415; Mâtürîdî, Ebû Mansûr, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, Beyrut 2005, V, 43; Zemahşerî, II, 160; İbnü'l-Cevzî, V, 263; Sâbüni, I, 472.

anlamsız hale getirilebiliyor! Oysa bu ifade, yapılan yanlış işten dolayı duyulan derin pişmanlığı ve acizliği anlatan bir *deyim*dir. Çünkü pişmanlığı ve kederi çok olan kişi üzüntüden elini ısırır veya ellerini dizlerine vurur.¹⁵⁴⁴

Bir kısım meal yazarının da hem lafza dayalı hem de manaya dayalı bir çeviri-yi tercih ettiğini görmekteyiz:

Ateş: “Ne zaman ki (pişmanlıklarından ötürü) başları elleri arasına düşürüldü.”

Bulaç: “Ne zaman ki (yaptıklarından dolayı pişmanlık duyup, başları) elleri arasına düşürüldü.”

Çantay, Gölpınarlı, Diyanet, Esed, Diyanet Vakfı, Yıldırım, Dumlu-Elmalı, Akdemir, Feyizli, Altuntaş-Şahin, Döndüren, Duman, Şener vd., Eliaçık, M. Öztürk, İslamoğlu ve Ünal tarafından yaklaşık olarak “Yaptıkları işten büyük bir pişmanlık duyduklarında...” ya da “Pişmanlık içinde işin aslını anlayıp, sapıtmış olduklarını görünce...” şeklindeki çeviriler, daha doğru çevirilerdir.

6. Hûd 11/5: **أَلَا إِنَّهُمْ يَنْتُونُ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ**

Ayetin **يَنْتُونُ صُدُورَهُمْ** kısmı şu şekillerde tercüme edilmiştir:

Elmalı, Bilmen, Ateş, Hamidullah, Y.N. Öztürk: “göğüslerini büküyorlar”

Çantay: “göğüslerini dürüb büküyorlar.”

Yavuz: “göğüslerini hakdan çevirirler”

Gölpınarlı: “göğüslerini kapatırlar.”

Akdemir: “kalplerini örtmektedirler.”

Döndüren, Piriş: “iki büklüm oluyorlar.”

Duman: “Göğüsleri üzere iki büklüm oluyorlar.”

İşıcık: “Göğüslerini eğip büküyor/siniyorlar!”

Diyanet Vakfı: “göğüslerini çevirirler (gönüllerinden geçeni gizlerler).”

Diyanet, Altuntaş-Şahin: “kalplerindeki düşmanlığı gizliyorlar.”

Elmalı'nın da yerinde belirttiği gibi, “göğüs bükme” ifadesi Türkçede mevcut değildir. Bu *mecaz* ifade, “yüz çevirmek, yan çizmek, umursamamak, sırt çevirmek ve görmezlikten gelmek” gibi anlamları içermektedir. Kısaca, **يَنْتُونُ صُدُورَهُمْ** ifadesi Allah'tan gelen hakikat çağrısına karşı kendilerini kapalı tutanlar ve bu çağrıya karşı isteksiz davrananlar, Allah'tan gizlenmek, O'ndan yan çizip kaçınmak anlamına gelmektedir.¹⁵⁴⁵

Bazı mealler, ifadeyi hem lafzen hem de manen aktarmışlardır:

1544. Bkz. İbn Kuteybe, s. 172; İsfahâni, s. 344; Taberi, VI, 63; Zemahşeri, II, 160.

1545. Elmalı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1982, IV, 2755; Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, Çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İstanbul 1996, I, 421.

Bulaç: "göğüslerini büker (Hak'tan kaçınıp yan çizer)ler."

Feyizli: "Göğüslerini çevirir/görmezden gelirler."

Şener vd.: "Göğüslerini eğip bükmeye kalplerindeki kötü niyetleri örtüp gizlemeye çalışırlar."

Bu mecaz ifadeyi dikkate alarak çeviren şu meallerin isabetli olduğunu söylemeliyiz:

Yıldırım: "eğilip bükülerek haktan yan çizer..."

Esed: "kalplerini (nasıl) kat kat örtülerle örtüyorlar."

İslamoğlu: "gönüllerini kat be kat örtüyorlar."

Eliaçık: "O'nu görmemek için köşe bucak kaçıyorlar."

Dumlu-Elmalı: "Yan çizerler."

M. Öztürk: "Kur'ân'ı duyup rahatsız olmamak için, hakikatin sesine kulak tıkamaya çalışıyorlar."

7. Nahl 16/26: قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَآتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَحَرَّ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ مِنْ فَوْقِهِمْ

Bu ayetin قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَآتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ kısmının deyimsel bir ifade olduğunu hemen hiçbir meal dikkate almadan çevirmiştir.

Elmalı: "Allah da kurdukları bünyana kaidelerinden geldi de sekîf, tepelelerinden üzerlerine çöktü."

Bilmen: "Allah Teâlâ'nın emri onların binalarının temellerine geldi de..."

Yavuz: "Allah da kurdukları binalara (kudretiyle) temellerinden geldi..."

Ateş, Döndüren: "Allah, binalarına temellerinden gelmiş..."

Y.N.Öztürk: "Allah, binalarına temellerinden çarpmış..."

Hamidullah: "Allah, binalarının temellerine geldi."

Bulaç: "Allah(ın azab emri) onların kurdukları yapıların temellerine geldi..."

Dumlu-Elmalı: "Allah'ın azabı onların binalarına temellerinden geldi."

Diyanet Vakfı, Karaman vd.: "Allah da onların binalarını/evlerini temellerinden sökmüş..."

Çantay: "Allah, onların binalarını tâ temellerinden (yıkmayı) diledi de..."

Gölpınarlı, Yıldırım, Akdemir: "Allah, yapılarını temellerinden yıktı da..."

Esed, M. Öztürk, Piriş: "Allah onların kurduğu yapıları/evleri temellerinden çökertti..."

Altuntaş-Şahin: "Allah'ın azabı binalarını, temelinden gelip yıktı..."

Feyizli: "Allah(ın azabı), onların binalarını temellerinden (yıkma için) gelmiş..."

İşıcık: "Allah yapılarını temellerinden sarsmış ve çatıları üstlerine çökmüştü."

Duman: "Allah kurdukları tuzakları temellerinden sarstı..."

İslamoğlu: "Allah onların kurdukları yapıları temellerinden sarstı..."

Şener vd.: "Allah ise onların binalarını / çürük binaya benzeyen tuzaklarını temelinden yıkmış, çatısını başlarına geçirmiştir."

Eliaçık: "Allah kurdukları düzeni temelden yıkmış..."

Ünal: "Allah, tuzaklarını ve şehirlerini dolduran binalarını ta temellerinden yıktı..." şeklindedir.

اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ ifadesi, peygamberlerin davetini etkisiz kılmak, kendi bâtil inançlarını ve hegemonyalarını sürdürmek için entrika yürüten toplumların tamamen / kökünden helak edilmesine dair bir deyimdir. Bir şey tamamen yok edildiği zaman Araplar bunu ayetteki gibi ifade ederler.¹⁵⁴⁶ Bu, tıpkı evini temelinden yıkıp da evinin başına yıkılması neticesinde helak olan kişinin durumuna benzer.¹⁵⁴⁷

Bu temsil şöyle de izah edilmektedir: Daha önceki inkârcular, Allah'a ve peygamberlerine tuzak kurmak için birtakım binalar inşa ettiler. Allah da onları bu binalarında helak etti. Onların bu durumları şu kimselerin hali gibidir: Bir bina yapıp ve o binayı sütunlarla sağlamlaştırmaya çalıştılar. Fakat sütunlar zayıf geldi, bina yıkıldı. Derken tavan üzerlerine çöktü. Bu benzetmenin bir benzeri de, Arapların, "Kim kardeşi için bir kuyu kazarsa, Allah onu o kuyuya düşürür" şeklindeki sözleridir.¹⁵⁴⁸

8. Nahl 16/112: فَآذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

Ayetin فَآذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ kısmı birçok mealde literal olarak Türkçeye aşağıdaki gibi aktarılmıştır:

Elmahılı, Bilmen: "Allah da açlık ve korku libâsını tattırırverdi."

Çantay: "Allah da açlık ve korku libâsını (giydirib olanca acıları) tattırdı."

Gölpınarlı: "Allah açlık ve korku elbisesine bürür, onlara açlığı ve korkuyu tattırır..."

Ateş, Bulaç, Döndüren: "Allah ona açlık ve korku elbisesi taddırdı."

Y.N. Öztürk: "Allah sanayi olarak ürettikleri şeyler yüzünden açlık ve korku elbisesini/birlikteliğini/karmaşasını tattırdı."

Akdemir, İşıcık: "Allah, açlık ve korku elbisesini giydirmiştir."

Duman: "Allah da açlık ve korku gömleğini giydirip sancısını tattırdı."

Piriş: "Allah da açlık ve korku giysisi giydirdi."

1546. Bkz. Taberî, VII, 577.

1547. İbn Kuteybe, s. 242.

1548. Zemahşerî, II, 602; Râzî, VII, 198.

Her şeyden önce Türkçede “açlık ve korku elbisesi” diye bir elbise türü olmadığı gibi, elbise tattırılmaz, giydirilir veya giyilir. Ayetteki hem “أَذَاقَ” hem de “لِيَأْسَ” sözcükleri *istiâre*dir. “Tattırma”daki *istiâre*, Araplar memlekette belâ ve musibetler çokça vuku bulup insana dokunduğunda bu durumu “أَذَاقَهُ فُلَانُ الْبُؤْسَ وَالضَّرَّ ، أَذَاقَهُ ” şeklinde dile getirirler. Böylece zarar ve acının etkisinden idrak edilen, acı ve hoş olmayan şeyleri tadanın idrakine benzetilmiştir. “Elbisenin” *istiâresi* ise, insanı bir elbise gibi her yandan kuşatan felaketleri ifade etmektedir. Buna göre “açlık ve korku elbisesinin tattırılması”, açlık ve korkunun nankör insanları çepeçevre kuşatması anlamına gelmektedir.¹⁵⁴⁹

Burada *elbise* nasıl bedeni sarar kuşatırsa, yaptıkları yüzünden hak edenlere Allah'ın vereceği açlık ve korkunun da onları kuşatacağı, kaplayacağı, çektikleri açlık ve korku duygularının dışlarına yansıtacağı anlatılmak istenmiştir.

Hem lafzen hem de manen çevirenler:

Yavuz: “Açlık ve korku elbisesini tattırdı (açlık ve korkuyu hissettiler).”

Yıldırım: “Açlığı ve korkuyu tattırdı, (açlık ve korku, elbise gibi kaplayıverdi bütün vücutlarını).”

Feyizli: “Allah da açlık ve korku elbisesini (giydirip acıyı) tattırdı.”

Ünal: “Allah, vücutlarını açlık ve korku elbisesiyle sarıp, onu iliklerine kadar hissettirdi.”

Ayetin *istiâre* olduğunu dikkate alarak doğru çevrilen mealler şunlardır:

Diyanet, Altuntaş-Şahin: “Allah onlara şiddetli açlık ve korku ızdırabını tattırdı.”

Esed: “kuşatıcı bir açlık ve korku felaketi tattırdı.”

Diyanet Vakfı: “açlık ve korku sıkıntısını tattırdı. “

Karaman vd.: “Allah da genel bir açlık ve korku felâketini tattırdı.”

Dumlu-Elmalı, Şener vd.: “Allah da açlık ve korku belâsını tattırdı.”

Eliaçık: “Allah da açlık ve korkuyla tanıştırıyor.”

İslamoğlu: “Allah orayı çepeçevre içine alan açlık ve korku (belasıyla) kuşattı.”

M. Öztürk: “...Allah da onları yaptıklarından ötürü, açlık ve korku belasıyla kuşattı.”

9. İsrâ 17/13: وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ

Ayet birçok mealde literal olarak şöyle tercüme edilmiştir:

Elmalılı: “Her insanın da kuşunu boynunda kendine takmışızdır.”

Bilmen: “Ve her insanın amelini boynuna dolayıverdük.”

Yavuz: “Herkesin amelini kendi boynuna taktık (ondan ayrılamaz).”

1549. Zemaşeri, II, 638-639; Beyzâvî, I, 559; İbn Âşûr, IV, 307. Ayrıca bkz. İsfahânî, s. 674-675 (yukarıdaki âyete özel bir atıfta bulunarak).

Çantay: "Herkesin (dünyadaki) amel (ve hareket)ini kendi boynuna doladık."

Gölpınarlı: "Her insanın yaptığı işleri boynuna astık."

Ateş: "Her insanın tâir(kuş)ini boynuna bağladık."

Y.N. Öztürk: "Her insanın uğursuzluk kuşunu onun boynuna takmışızdır."

Sadak: "Her insanın, yaptığı işi boynuna dolayacağız."

Piriş: "Her insanın boynuna amelini dolarız."

Duman: "Biz her insanın talihini/yazgısını boynuna astık."

Eliaçık: "Biz her insanın talih kuşunu kendi boynuna asmışızdır."

Dumlu-Elmalı: "Biz her insanın yaptığı bütün işlerini kendi boynuna dolarız."

Feyizli: "Her insanın amel/hayat defterini boynuna astık."

Ünal: "Her insanın yazılmış ve yaşanmış kaderini boynuna doladık."

Peker: "Her insanın yaptıklarını, boynuna bağlamaktayız."

Bulaç: "Biz, her insanın kuşunu (işlediklerini, yaptıklarını) kendi boynuna doladık."

Ayetteki bu ifade biçimi, Arapların insana gerekli olan her şey için söyledikleri "قَد لَزِمَ عَنقَه" kullanımlarında geçmektedir. Burada Allah Arapların kullandıkları kelimelerle hitap etti.¹⁵⁵⁰ Ayetteki طَائِر kelimesi sözlükte *kuş* demek olup burada mecaz olarak *sorumluluk* anlamında kullanılmıştır. İslâm öncesi Araplar, bir işi yapmanın hayırlı olup olmayacağını anlamak için bir kuşu salıverirlerdi. Kuşun sağ tarafa doğru uçuşu hayra, sol tarafa doğru uçuşu şerre işaret sayılırdı. Bu sebeple tâir kelimesi "şans, uğur, talih" anlamında da kullanılmaya başlandı.¹⁵⁵¹ Buradan hareketle tefsirlerde *tâir* kelimesi "kader, hayır ve şer, mutluluk ve mutsuzluk, amel, rızık, yükümlülük" gibi değişik şekillerde izah edilmiştir.¹⁵⁵²

Bu görüşler içinde tercihe en uygun olanı "amel ve yükümlülük" anlamıdır. Bunun "sorumluluk" diye ifade edilmesi daha uygun görünmektedir. Âyetin devamında gelen "kitap", yani amellerin kayıt yeri de bunu desteklemektedir. Buna göre herkes kendinden sorumludur; her insan yaptığı ile kendini bağlamış, sorumluluk altına girmiştir, sonucunu da önüne amel defteri konularak görecektir.¹⁵⁵³

Elmalılı da bütün bu manaları ifade edecek şekilde şöyle yorumlamaktadır: "Her insanın baht ve kaderini, gayb âleminden uçup gelecek olan hayır ve şerden nasibini kendi zimmetine ilzam ettik, mesuliyeti talep ve ameline bağladık yahut vebalini kendi nefesine bağladık."¹⁵⁵⁴

Bütün bu açıklamalara göre şu meallerin isabetli olduğu söylenebilir:

Diyanet, Altuntaş-Şahin: "Her insanın amelini boynuna yükledik."

1550. İbn Kuteybe, s. 252.

1551. Râzî, VII, 308.

1552. Bkz. Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1996, X, 150.

1553. Karaman, Hayreddin vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2006, III, 469.

1554. Elmalılı, V, 3171.

Diyanet Vakfı: "Her insanın amelini (veya kaderini) boynuna bağladık."

Yıldırım: "Her insanın vebalini, kendi nefesine bağladık, (her insan yaptıklarına göre muamele görür)."

Esed, Akdemir: "Öte yandan, Biz her insanın kaderini (kendi) boynuna dola-mışızdır."

İslamoğlu: "Ve Biz, her bir insanın kaderini kendi çabasına bağlı kıldık."

Karaman vd.: "Her insanın sorumluluğunu omzuna yükledik."

Işıcık: "Biz, her insanın geleceğini kendi sorumluluğuna verdik / Her insanın bahtını (oluşturan amellerini) onun kendi boynuna doladık."

Şener vd.: "Biz insanın, kendi eliyle yaptığı iyi-kötü bütün işlerini boynuna (bir halka gibi) asarız."

M. Öztürk: "Biz her insanın sorumluluğunu kendi omuzlarına yükledik; (öz-gür iradesiyle yaptığı iyi-kötü bütün işleri adeta bir halka gibi boynuna geçirdik).

10. İsrâ 17/24: **وَإِخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ**

Bu ayet genellikle meallerde literal olarak şu şekillerde çevrilmektedir:

Elmalılı: "İkisine de merhametten dösenerek kanad indir..."

Diyanet, Altuntaş-Şahin: "Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir..."

Bilmen: "Ve ikisi için merhametten tevazu kanadını indir..."

Yavuz: "İkisine de acıyarak tevazu kanadını indir..."

Çantay: "Onlara acıyarak tevaazu kanadını (yerlere kadar) indir..."

Bulaç: "Onlara acıyarak alçakgönüllülük kanadını ger..."

Y.N. Öztürk: "Rahmetten yerlere eğilme kanadını onlar için indir..."

Gölpınarlı: "İkisine karşı da merhametle kanatlarını indir, mütevâzı ol..."

Ateş: "Onlara acımadan dolayı, küçülme kanadını indir, (onlara karşı alçak gönüllü ol)..."

Diyanet Vakfı: "Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger..."

Piriş: "Onlara merhamet ile tevazu kanadını indir..."

Feyizli: "Onlara merhametten dolayı alçak gönüllülük kanadını indir..."

Akdemir: "Onların üzerlerine alçak gönüllülük içinde sevgi ve şefkat kanat-larını ger..."

Duman: "Rahmetinden ötürü üzerlerine tevazu kanatlarını ger..."

"Kanadını indir" şeklinde lafzen çevrilen ifade, şefkat ve merhameti ifade eden deyimsel bir ifadedir.¹⁵⁵⁵ Türkçemizdeki "kol-kanat" germeye karşılık geldi-

ğini söyleyebiliriz. Buna göre şu meallerin isabetli olduğunu söyleyebiliriz.

Dumlu-Elmalı: "Onlara karşı son derece şefkatli ve merhametli ol..."

Işıcık: "Onlara merhametli-alçak gönüllü ol..."

Yıldırım: "Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger..."

Esed: "ve onlara alçak gönüllüce ve acıyıp esirgeyerek kol kanat geresin..."

Ünal, M. Öztürk: "Yine onlara şefkat ve merhametle kol kanat ger..."

İslamoğlu: "Dahası, o ikisine alçak gönüllü davranarak merhametle kol-kanat ger..."

Sadak: "Onları, merhametten doğan bir alçak gönüllülük ile hoşnut et..."

Peker: "Onlara esirgeyerek, alçak gönüllülükle, şefkatle davran."

Eliaçık: "İkisine de sevgi ve merhametle kol kanat ger..."

Şuarâ suresinin 215. وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ayetini de aynı bağlamda değerlendirebiliriz. Şu meallerde ayet lafzen çevrilmiştir:

Elmalı, Çantay, Bilmen, Diyanet, Y.N. Öztürk: "Müminlerden sana tâbi' olanlara kanadını / kanatlarını indir."

Gölpınarlı, Yavuz: "Sana tabi olan müminlere kanadını indir (tevazu yap)."

Bulaç: "Ve mü'minlerden, sana tabi olanlara (koruyucu) kanatlarını ger."

Diyanet Vakfı: "Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir."

Ateş: "Ve sana uyan mü'minlere kanadını indir (onlara karşı mütevâzi ve şefkatli davran)."

Altuntaş-Şahin: "Müminlerden sana uyanlara kanatlarını indir."

Piriş: "Sana tabi olan müminlere yumuşak davran."

Feyzli: "Müminlerden sana uyanlara (şefkat) kanadını indir."

Işıcık: "İman edip sana uyanlara şefkat kanatlarını aç."

Ünal: "(Dini yaşamada) sana tabi olan müminlerin üzerine de şefkat, merhamet ve himaye kanatlarını ger."

Akdemir: "sana inananların üzerine de (şefkat) kanatlarını ger!"

Şu meallerin daha isabetli çevrildiklerini söyleyebiliriz:

Yıldırım, Esed, Şener vd., M. Öztürk, İslamoğlu: "Sana uyan müminlere / de kol kanat ger."

Dumlu-Elmalı: "Sana uyan müminlere karşı son derece alçak gönüllü ol."

Peker: "Sana inanıp uyanlara şefkatle davran!"

Sadak: "Ve alçak gönüllülük göster sana uyan müminlere!"

Duman: "Onlardan iman edip sana tabi olanlara kol kanat ger."

Eliaçık: "Çağrına kulak verenlere kol kanat ger."

11. Kehf 18/11: فَضْرَبْنَا عَلَىٰ أَدَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا

Ashab-ı Kehf'in sığındıkları mağarada senelerce uyutulmalarını anlatan فَضْرَبْنَا عَلَىٰ أَدَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ ayeti kimi meallerde lafzen şöyle tercüme edilmiştir:

Elmalılı: "kehfte kulakları üzerine vurduk."

Çantay, Bilmen: "kulakları üzerine mağarada senelerce (perde) vurmuş olduk."

Y.N. Öztürk: "mağarada onların kulakları üzerine ağırlık vurduk."

Hamidullah: "onların kulaklarını nice yıllar sağır-laştırdık."

İslamoğlu: "onları (dış dünyaya kapatan) bir (mühür) vurduk."

فَضْرَبْنَا عَلَىٰ أَدَانِهِمْ ifadesi *uyutmaktan kinayedir*.¹⁵⁵⁶ Çünkü ağır uyku işitmemeyi gerektiren bir durumdur.¹⁵⁵⁷ Ebu Zerr'in şu sözü de buna benzemektedir: "قد ضرب الله على أصمختهم".¹⁵⁵⁸

Hem lafzı hem de manayı birlikte aktaranlar:

Yavuz: "üzerlerine uyku bıraktık ve kendilerini (üç yüz dokuz yıl) uyuttuk."

Diyanet, Esed, Altuntaş-Şahin: "kulaklarını (dış dünyaya) kapattık (Onları uyuttuk)."

Eliaçık: "kulaklarını yıllarca dış dünyaya kapatarak ayırdık."

Bulaç: "kulaklarına vurduk (derin bir uyku verdik).

Diyanet Vakfı: "kulaklarına nice yıllar perde koyduk (uykuya daldırdık)."

Feyizli: "kulaklarına (perde) vurduk (derin bir uykuya daldırdık)"

Ateş: "kulaklarına ağırlık vurduk (onları derin bir uykuya daldırdık)"

İşıcık: "kulaklarını mühürleyip nice yıllar uyuttuk."

Duman: "kulakları üzerine yatırıp uyuttuk."

Ayetteki kinayeyi dikkate alan mealler ise doğru anlamı yakalamışlardır:

Gölpınarlı, Yıldırım: "Onları bir uykuya daldırdık..."

Dumlu-Elmalı, Piriş: "yıllarca uyuttuk."

Akdemir, M. Öztürk, Şener vd.: "derin bir uykuya daldırmıştık."

Ünal: "derin bir uykuya yatırdık."

1556. İbn Kuteybe, s. 264; Zeccâc, III, 271; Beğavî, IV, 160; Zemahşerî, II, 705; Beyzâvî, II, 5; Hâzin, IV, 160. Ayrıca bkz. Mukâtil b. Süleyman, II, 281; Sâbûnî, II, 188.

1557. İbn Âşûr, XV, 268. İbn Âşûr'a göre bu kinaye, Kur'ân'a mahsus olup bu ayetten önce böyle bir kinaye bilinmemektedir. Bu da Kur'ân'ın i'câzındandır. [İbn Âşûr, XV, 268.]

1558. İbn Kuteybe, s. 264.

12. Meryem 19/4: قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاسْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا

Hz. Zekeriyya'nın dua ederken Allah'a derdini söylediği bu ayet kimi meallerde lafzî olarak şu şekilde tercüme edilmektedir:

Elmalılı: "İşte ben artık kemik gevşedi benden, ve baş bembeyaz alev aldı..."

Çantay: "Hakıyat ben... Benim kemiğim yıpradı. Başımın saçı tutuştu."

Bilmen: "Muhakkak benim kemiklerim zayıflaştı, başımın tüyü de tutuştu"

Ateş: "bende kemik gevşedi; baş ihtiyarlık aleviyle tutuştu".

Bulaç: "benim kemiklerim gevşedi ve baş, yaşlılık aleviyle tutuştu".

Hamidullah: "Gerçekten kemiklerim zayıfladı evet, ve başım aklarla tutuşuyor".

Y.N. Öztürk: "Kemik gevşedi bende. İhtiyarlıktan başım beyaz alevle tutuştu".

Duman: "Kemiklerim zayıfladı, saçlarım tutuştu bembeyaz oldu."

Ünal: "Kemiklerim zayıflayıp inceldi başım, ihtiyarlıktan beyaz alevler gibi tutuştu".

Eliaçık: "Artık içim geçti, saçlarım ağardı."

Esed: "Doğrusu, artık kemiklerim gevşedi, saçlarım ağardı."

Ayetteki وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي ifadesi, kuvvetin gitmesi ve beden zayıflamasından kinayedir. *اسْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا* ifadesi ise *istiâre* olup saçta aklığın yayılması ve çokluğu, ateşin odunlar içerisinde yayılmasına benzetilmiştir. *İštiâl*/tutuşma kelimesi *intişâr*/yayılma kelimesi için müstear olarak kullanılmıştır.¹⁵⁵⁹

Söz konusu ifadeler, ihtiyarlığın alametlerinden olan "bedenin kuvvetinin zayıflaması ile saçların ağarma" olgusunu anlatan bir *deyim*dir. Kısaca, Hz. Zekeriyya çok yaşlanıp gücünün tükendiğini ve saçlarının iyice ağardığını söylemektedir.

Bu âyetin hem "kemiklerim zayıfladı" hem de "başım aklarla tutuşuyor" ifadeleri yanlış çevrilmiştir. Zira her iki ifade de deyim/mecazdır. Hz. Zekeriyya hem "kemiklerim zayıfladı" hem de "başım aklarla tutuşuyor" demekle iyice yaşlandığını söylemek istiyor.¹⁵⁶⁰ Aslında Hz. Zekeriyyâ'nın çok yaşlandığı hem bu sûrenin 8. hem de Âl-i İmrân sûresinin 40. âyetlerinde *beleğ'a'l-kiber* cümlesiyle daha sade ve yalın bir şekilde ifade edilmektedir.

Ayetin deyimsel bir ifade olduğunu dikkate alarak doğru çevrilen mealler ise şunlardır:

Dumlu-Elmalı: "Kemiklerim zayıfladı, saçlarım iyice ağardı."

Akdemir: "Kemiklerim zayıfladı saçlarım ağardı."

Feyzli: "Kemiklerim gevşedi / yaşlandım, saçım başım ağardı."

İslamoğlu: "Benden iş geçti, kemiklerim eridi, başa ak düştü."

1559. Sâbûnî, II, 217.

1560. Zemahşeri, III, 4.

Şener vd.: “Kemiklerim zayıfladı, gücüm kuvvetim kalmadı, saçım-sakalım ağardı.”

Işıcık: “Yaşlılıktan kemiklerim gevşedi, saçlarım alev almışçasına bembeyaz kesildi.”

M. Öztürk: “Artık çok yaşlandım. Kemiklerim erimeye yüz tuttu. Saçlarım da iyice ağardı.”

13. Enbiyâ 21/65: ثُمَّ نَكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا هَٰؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ

Hiz. İbrahim'in putperest kavmiyle yaptığı mücadeleden bir sahneyi anlatan bu ayetin ilk kısmı birçok mealde harfi harfine şu şekillerde dilimize aktarılmıştır:

Elmalılı, Bulaç: “Sonra yine tepeleri üstü ters döndüler...”

Çantay, Ateş, Y.N. Öztürk, Döndüren: “Sonra yine (eski) kafalarına döndürüldüler.”

Bilmen: “Sonra da başları üzerine döndürüldüler.”

Gölpınarlı, Hamidullah: “Sonra başlarını eğdiler/eğerek...”

Yavuz, Piriş, Peker: “Sonra yine eski kafalarına (akıllarına) döndüler”

İslamoğlu: “...baş aşağı çevrilmiş bilinç haline (geri dönerek).”

Işıcık: “Sonra mahcup ve şaşkın...”

Eliaçık: “Çok geçmeden toparlanıp...”

Literal olarak çevrilen ve mesajın anlaşılabilir hale getirildiği *ثُمَّ نَكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ* ibaresi deyimsel ifade olup “eski hale dönmeyi” ifade etmektedir. Buna göre ayet, Hiz. İbrahim'in putperest kavminin yine o bildik *şirke dayalı eski düşünce tarzlarına geri döndüklerini* anlatmaktadır. Nitekim putlara tapan bu insanlar Hiz. İbrahim'in aklî ve mantıkî izahlarıyla yaptıkları bu işin doğru olmadığına kani olmuşlardı. Bir başka ifadeyle, bir önceki ayette de vurgulandığı gibi, vicdanlarında hakikati yakalamışlardı. Sonra bir anda içinde buldukları bu durumdan vazgeçip eski putperest inançlarına geri döndüler.¹⁵⁶¹ İşte ayetin bu kısmı, onların bu eski putperest, mücadelecî ve inatçı hallerine dönüşlerini deyimsel bir ifade ile betimlemektedir. Ancak “tepleri üstüne ters döndüler” gibi çeviriler fiziksel düşüşü çağrıştırmaktadır.

Buna göre ayeti doğru çeviren mealler şunlardır:

Diyanet, Altuntaş-Şahin: “Sonra eski inanç ve inatlarına döndüler”

Diyanet Vakfı: “Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına döndüler...”

Yıldırım: “Sonra yine önceki görüşlerine dönüp...”

Esed, Akdemir, M. Öztürk: “Ama çok geçmeden yine eski düşünce tarzlarına döndüler...”

1561. İbn Kuteybe, s. 287; Zemahşerî, III, 125; Kurtubî, IX, 200; Mevdûdî, Ebû'l-A'lâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, Çev. Komisyon, İstanbul 1991, III, 286.

Dumlu-Elmalı: "Eski hallerine dönerek..."

Şener vd., Duman: "Eski inançlarına döndüler/dönüp..."

14. Hac 22/9: ثَانِي عَطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

Ayetin ثَانِي عَطْفِهِ terkibi kimi meallerde lafzen şu şekillerde tercüme edilmiştir:

Elmalı, Çantay, Karaman vd.: "(kibir ve azametle) **yanını bükerek...**"

Hamidullah: "**Belini eğip bükerek** Allah yolundan saptırmak için."¹⁵⁶²

Diyanet Vakfı, Y.N. Öztürk, Döndüren: "**Yanını eğip bükerek** uğraşır..."

Peker: "Allah yolundan saptırmak için, **eğilir, kıvrılır.**"

Eliaçık: "Allah yolundan saptırmak için **büyüklik taslayanlar var.**"

Ayetteki ثَانِي عَطْفِهِ tamlaması, kibirlenmeyi, büyüklik taslamayı, kendini beğenmeyi, çalım satarak yürüme, boyun çevirmeyi, reddetmeyi ve yüz çevirmeyi ifade etmektedir.¹⁵⁶³ Nitekim Arapların, kibrinden çalım satarak yürüyen bir kişi geldiği zaman "جانني فلان ثاني عطفه"¹⁵⁶⁴ dedikleri bilinmektedir.

Ayet "yanını/belini eğip bükerek" şeklinde lafza bağlı kalınarak çevrildiği için ayetin vermek istediği mesaj zayıf edilmiştir. Oysa tefsirlere bakılsaydı bu tamlamanın hakikate karşı büyüklenmekten, ona sırt çevirmekten, onu kabul etmemekten kinaye olduğu anlaşılır ve doğru anlam yakalanabilirdi.

Bu ifade biçimiyle yakın anlama sahip Lokmân 31/7'deki (وَلِي مُسْتَكْبِرًا) ile Münâfikûn 63/5'de ki (لَوْوَا رُؤُسَهُمْ)ü hatırlatmak isteriz.

Ayetteki deymi hem lafzen hem de manen çeviren mealler şunlardır:

Duman: "...büyüklenerek ve **yanını da dönerek...**"

Feyizli: "**Kibirle yanını bükerek**/kasılıp böbürlenerek"

Ayetin ne demek istediğini doğru olarak anlayıp yansıtan mealler ise şunlardır:

Gölpınarlı: "Halkı Allah yolundan saptırmak için kendi kendine ululanır durur."

Bilmen: "Boynunu böbürlenip bükerek"

Ateş: "Boynunu öteye döndürerek (kabara kabara tartışmasını sürdürür)"

Diyanet: "Kibirlenerek insanları Allah'ın yolundan saptırmak için..."

Yıldırım: "Allah yolundan saptırmak için kibirle kabarak tartışmasını sürdürür."

Altuntaş-Şahin: "Kibirlenerek"

1562. Düşülen notta "Karşı tarafı daha çok etkilemek, daha rahat biçimde yoldan çıkarmak için, bu tür insanların kendilerini sevimli göstermek amacıyla yaptıkları hareketleri ifade ediyor bu hareket." açıklamasına yer verilmiştir.

1563. Bkz. İbn Kuteybe, s. 290; İsfahânî, s. 111; Taberî, IX, 114; Zemahşerî, III, 146; Râzî, VIII, 207; Beyzâvî, II, 84

1564. Bkz. Taberî, IX, 114.

Esed: “(hakka) sırt çevirmektedir.”

Bulaç, Piriş: “Saptırmak amacıyla ‘gururla salınıp kasılarak’ (bunu yapar);

İslamoğlu: “Bunlar Allah yolundan çevirebilmek için gerdan kırarlar.”¹⁵⁶⁵

Dumlu-Elmalı: “Kibirlenerek yan çizerler”

Akdemir, Sadak, Eliaçık: “Büyüklik taslayarak”

M. Öztürk: “Kibirli ve kurumlu bir tavırla...”

Şener vd.: “Üstelik bir de bunu, kabara kabara, çalım satarak yaparlar...”

Işıcık: “Kibirlenerek haktan yüz çevirir.”

15. Hac 22/11: وَمِنَ النَّاسِ مَنُ يَغْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ

Ayetin özellikle عَلَىٰ حَرْفٍ kısmı bir kısım meallerde literal olarak şöyle tercüme edilmiştir:

Elmalı, Y.N. Öztürk: “Nâstan kimi de Allaha **kıyıdan kıyıya** ibadet eder...”

Çantay: “Allaha, (dîninin) **yalnız bir taraf(ın)dan (tutub)**, ibâdet eder.”

Gölpınarlı: “Allah’a kalbiyle değil de diliyle kulluk eden de var.”

Ateş: “İnsanlardan kimi de Allah’a **bir kenardan**, ibâdet eder.”

Diyanet Vakfı, Karaman vd.: “Allah’a **yalnız bir yönden** kulluk eder.”

Diyanet, Altuntaş-Şahin, Eliaçık: “Allah’a **kıyıdan kenardan** kulluk eder.”

Yavuz, Bulaç: “Allah’a (dinin) **bir ucundan** ibadet eder.”

Hamidullah, Döndüren: “Allah’a kulluğu **sınırdan tutar...**”

Akdemir: “Allah’a (inancın) **en uç kenarında** ibadet eden vardır.”

Piriş: “Allah’a **bir uçurum kenarındaymış gibi** kulluk edenler var.”

Feyizli: “**Yalnız bir kenarından tutup kendi çıkarı için** Allah’a ibadet eder.”

Ünal: “Allah’a **kenarından (ve tek bir gayeyi gözeterek)** ibadet eder.”

Sadak: “**İnsanlardan kimi, tam inanmadan** Allah’a ibadet eder.”

Duman: “İnsanlardan **kimi de bir şart üzere** Allah’a ibadet eder.”

“Allah’a kıyıdan kıyıya, bir kenardan, yalnız bir yönden, kıyıdan kenardan, bir ucundan ibadet etme ve kulluğu sınırdan tutma” şekillerinde çevrilen ayetin bu kısmından Kur’ân’ı meallerden öğrenmeye çalışan kimseler ayetin ne demek istediğini anlayamazlar.

Ayetteki عَلَىٰ حَرْفٍ kelimesine ‘sınır, yön, kenar, kıyı, uç’ anlamları yüklenmiştir. Bunlar Arapçada حرف kelimesinin anlamlarındandır. Fakat عَلَىٰ حَرْفٍ “kararsız,

1565. “Gerdan kırmak” tabiri, mecaz olarak “boyunu, başı geriye oynatarak büyüklik taslar bir durum almak” anlamına gelmektedir. Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Ankara 1988, I, 841.

mütereddit, ikircikli, şüpheli" anlamında deyimsel bir ifadedir.¹⁵⁶⁶ Dolayısıyla bu ifade, kulluğun/ ibadetin Allah'a tam bir güven ve içselleştirilmiş bir inançla değil de şüphe ve tereddütle edildiğini temsilî olarak anlatmaktadır. Bu tipler, ordunun arka taraflarında bulunup zafer veya ganimet sezdiğinde yerinde kalan, aksi halde kaçan kimselere benzer.¹⁵⁶⁷ Aslında bunlar, iki yüzlü kişiliksiz münâfıklar olup imanla inkar arasında bocalayıp dururlar. Onların bu durumu Nisâ suresinin 143. ayetinde de şöyle dile getirilir: *مُذَبِّبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَىٰ هُوَ لَا وَلَا إِلَىٰ هُوَ* "Onlar müminlerle müşrikler arasında bocalayıp dururlar. Haliyle ne müminlere ne de müşriklere yâr olurlar."

Kısaca, böylelerinin inancı pamuk ipliğine, ibadeti de hayatta rahat etme şartına bağlıdır. Eğer işleri yolunda giderse Allah'la arası iyi olup ibadet eder, değilse ibadeti terk eder.

Esasında doğru anlam aynı ayetin devamından rahatlıkla tespit edilebilir. Zira ayetin devamı *عَلَىٰ حَرْفٍ* kısmını tefsir etmektedir. Yani, münafık karakterli bir kişi, başına bir iyilik gelse ondan hoşnut olur; ama başına bir musibet geldiğinde hemen iman ve ibadetten uzaklaşır.

Buna göre şu çevirilerin isabet ettiklerini söyleyebiliriz:

Bilmen: "Allah'a bir tereddüt üzere ibadet eder."

Esed: "Allah'a (imanla küfrün) sınır(ın)da kulluk eder"

İslamoğlu: "Allah'a (iman ve küfrü birbirinden ayıran) sınırda kulluk eder."

Yıldırım: "Allah'a, sırf bir hesaba binaen, imanla küfrün arasında bir yerde ibadet eder."

Dumlu-Elmalı: "Allah'a şüphe ile ibadet edenler de var."

İşıck: "Allah'a kulluğu tereddüt ve kuşku içindedir."

Peker: "İnsanlardan bazıları da kararsız, tereddütlü olarak Allah'a kulluk eder."

Şener vd.: "Allah'a, imanla küfür arasında gönüllü gönülsüz ibadet ederler."

M. Öztürk: "Allah'a şartlı kulluk ederler."

16. Şuarâ 26/225: *أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ*

Şeytanlara kulak veren şâirlerle ilgili olumsuz bir durumu anlatan bu ayet, aşağıdaki meallerde harfi harfine çevrilerek anlam zayi edilmiştir:

Elmalı: "Görmez misin bunlar her vâdide hayran olurlar"

Çantay: "Onların her vâdîde hakıyaten ifrata (mübalağaya) düşegeldiklerini görmedin mi?"

1566. Bkz. Kurtubî, XII, 13; Mahallî-Suyûtî, *Tefsîru'l-Celâleyn*, İstanbul, ts., II, 38.

1567. Zemahşerî, III, 146; Âlûsî, IX, 119.

Bilmen: "...onlar her vadide şaşkıncasına yürür dururlar."

Diyanet, Hamidullah, Ateş, Işıcık, Altuntaş-Şahin, Eliaçık, Sadak, Peker: "onlar her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar."

Diyanet Vakfı, Duman¹⁵⁶⁸: "Onların her vâdide başıboş dolaştıklarını görmedin mi?"

Gölpınarlı: "...onlar, her vâdide sersemce dolaşıp dururlar."

Bulaç: "Görmedin mi; onlar, her bir vadide vehmedip duruyorlar..."

Y.N. Öztürk: "...onları ki, her vadide şaşkın, tutkun dolaşırlar."

Yıldırım: "Görmez misin onlar her vâdide sözcüklerin, hayallerin peşinde dolaşır."

Esed: "onların her vadide (sözcüklerin, hayallerin peşinde) şaşkın şaşkın dolaştıklarını..."

Dumlu-Elmalı: "Görmez misin, onlar rasgele her vâdiye dalarlar."

Şener vd: "Sen bu şairlerin, her vadide boş hayaller içinde şaşkın şaşkın dolaştıklarını görmüyor musun?"

İslamoğlu: "Görmez misin ki onlar, (hayal ve his âlemindeki) her vadide şaşkın ve amaçsız gezinirler..."

Vâdî kelimesi, *mezhep* ve *üslûp* kelimeleri gibi *yol* için müsteâr olarak da kullanılır. Ayetteki *vâdî* ile övgü, hiciv, cedel, gazel vb. türünden söz üslupları kastedilmektedir.¹⁵⁶⁹

Bu âyet, şâirlerin her çeşit söze dalmalarına, gelişigüzel şeyler söylemelerine, mantıklı olmaya dikkat etmemelerine ve maksadın sınırlarına özen göstermemelerine ilişkin bir temsildir. Öyle ki, şâirler insanların korkağını kahramanına, cimrisini cömerdine üstün tutarlar, iyi olanı zan altında bırakırlar, müttakî olanı fâsık gibi gösterirler.¹⁵⁷⁰ Kısaca, âyette şeytanlara kulak veren şairlerin amaçsız, tutarsız, ölçsüz, ileri-geri, gerçeği yansıtmayan sözler sarfettikleri ifade edilmektedir.¹⁵⁷¹

Bunun bir temsil olduğunu dikkate alan mealler doğru anlamı yakalamışlardır:

Yavuz: "Görmez misin o şairler, her yöne meyleder ve boş şeylere dalarlar."

Akdemir: "Sen onların, boş sözlerle uğraştıklarını görmüyor musun?"

Ünal: "onlar, her türlü (söz, düşünce, hayal ve akım) vadisinde başıboş dolaşıp dururlar?"

M. Öztürk: "Görmez misin şairler her konuya dalar, her telden çalarlar."

1568. Tefsir kısmında ayetteki *vâdî*'nin "bilsinler ya da bilmesinler, söylediklerinin doğru olup olmadığına da bakmaksızın söz söyledikleri her *alan*, her *konu* anlamında olduğu belirtilmektedir. (I, 419)

1569. İsfahânî, s. 813.

1570. Zemahşerî, III, 344; Neseî, III, 200. Ayrıca bkz. Taberî, IX, 489; Beyzâvî, II, 168-169.

1571. Bkz. İbn Kuteybe, s. 321.

17. Sâffât 37/88: فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ

Hız. İbrahim'le ilgili bir durumu anlatan bu ayet birçok mealde lafzî olarak şu şekillerde çevrilmiştir:

Elmalılı: "Derken bir bakım baktı da nücume"

Bilmen: "Derken yıldızlara bir bakışla baktı"

Çantay: "Derken yıldızlara bir nazar atfetti de"

Esed: "Sonra yıldızlara gözünü dikti..."

Ateş, Yıldırım, Hamidullah, Bulaç, Y.N. Öztürk, Piriş, Feyizli, Akdemir, Dumlu-Elmalı, Döndüren, Duman, İslamoğlu, Ünal, Sadak: "Sonra yıldızlara bir göz attı."

Diyanet Vakfı, Altuntaş-Şahin: "Bunun üzerine İbrahim yıldızlara şöyle bir baktı."

Peker: "Derken bakışlarını yıldızlara çevirdi."

Eliaçık: "Bir yıldızlara baktı."

Bu çeviriler ayetteki فِي النَّجْمِ نَظْرَةً ifadesini إِلَى نَظَرَ anlamında tercüme etmişlerdir. نَظَرَ إِلَى ise mutlak olarak gözle görmeyi/bakmayı ifade eder.¹⁵⁷² Oysa فِي النَّجْمِ نَظْرَةً ifadesi "zihinde bir şey tasarlamak, aklına fikir gelmek, o şey hakkında düşünüp taşınmak"¹⁵⁷³ gibi anlamlara gelmektedir. Nitekim Katâde'ye (ö. 117/735) göre Araplar düşünen kimse için فِي النَّجْمِ نَظْرَةً derler. Buna göre Katâde ayetle ilgili olarak şunu kastetmektedir: Hız. İbrahim, putperest halkı ne ile oyalayabileceğini düşünerek gökyüzüne baktı.¹⁵⁷⁴

Arap dili ve edebiyatının ünlü âlimlerinden olan Halîl b. Ahmed (ö. 175/791) ve Müberred'den (ö. 286/900) nakledilen bilgiye göre bir şey hakkında düşünen kişi için فِي النَّجْمِ نَظْرَةً denir. Burada yıldızların kullanılması düşünmeyi ifade etmek için kullanılan bir deyimdir. Çünkü düşünen kişi, gözle görülen şeylere takılmak için gözlerini göğe çevirir ki sağlıklı düşünebilsin. Burada maksat yıldızlar olamaz; zira yıldızlar geceleyin doğar. Hâlbuki bu ifade hem gündüz hem de gece düşünen bir kişi için kullanılmaktadır.¹⁵⁷⁵

Ayetin bu ifade biçimiyle anlatmak istediği husus şudur: Hız. İbrahim'in aklına, halkın bayram kutlamasına katılmayıp putlarına ne yapacağına dair bir fikrin gelmesidir.¹⁵⁷⁶

Yine aynı ifade biçiminin yer aldığı A'râf 7/185. ayetteki أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ifadesi de "düşünmek, tefekkür etmek" anlamındadır.¹⁵⁷⁷ Ama malesef mevcut meallerin pek çoğu (Yıldırım, Esed, Y.N. Öztürk, Feyizli, Duman,

1572. İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisâni'l-Arab*, Beyrut 2005, IV, 3952.

1573. İsfahânî, s. 758; İbn Manzûr, IV, 3952; Lane, Edward William, *An Arabic-English Lexicon*, Beyrut 1997, VIII, 2811.

1574. İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, İstanbul 1984, VII, 21.

1575. Mâverdî, Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed, *en-Nüket ve'l-Uyyûn*, Beyrut, ts., V, 55; Kurtubî, XV, 62.

1576. İbn Âşûr, XXIII, 142.

1577. İsfahânî, s. 758; Taberî, VI, İbn Âşûr, IX, 196.

Şener vd., M. Öztürk hariç) ayetteki bu ifadeyi de “bakmak” olarak çevirmişlerdir.

Buna göre doğru anlamı yakalayan meal çok az olup şunlardır:

Işıcık: “Derken gözlerini yukarı/yıldızlara dikip (...bir çare) düşündü.”

Şener vd.: “İbrahim kafasında bir şey tasarladı.”

M. Öztürk: “İbrahim’in zihninde putlarla ilgili bir fikir belirdi.”

18. Sâd 38/7: مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ

Müşrik Arapların “tek ilah” a karşı çıkmalarının bir gerekçesini dile getiren ayetteki *فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ* ifadesi hemen bütün meallerde “diğer/son/öteki millette, diğ er dinlerde, son dinde, başka dinde/lerde” gibi şekillerde tercüme edilmektedir.

Esed: “Btız, yeni itikatların hiç birinde böyle (bir iddia) duymadık!

Ateş: “(babalarımızın bağlı olduğu) öteki dinde işitmedik...”

Dumlu-Elmalı: “...diğer toplumlarda...”

İslamoğlu: “Biz çağdaş inanç sistemlerinin hiç birinde...”

M. Öztürk: “Son devirdeki hiçbir inançta da tek tanrıdan söz edildiğini duymadık...” şeklinde tercüme etmiştir.

Bu ayetteki *فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ* tamlaması lafzen “son dinde” diye çevrilmekte ve bu son din de genellikle Hıristiyanlık veya Arapların o günkü inançları olarak izah edilmektedir.1578 Fakat bu tamlamanın “son zamanlara kadar/şimdiye kadar” anlamında kinaye olduğu da dikkatlerden kaçmamalıdır.1579 Nitekim ayetin son cümlesi olan *إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ* “Bu düpedüz bir uydurmadır.” ifadesi de “şimdiye kadar” anlamını çağrıştırmaktadır.

Bu açıklamaya göre doğru anlam Şener tarafından yapılmıştır: “Biz şimdiye kadar böyle bir şey duymadık.”

19. Mümtetine 60/12: وَلَا يَأْتِيَنَّ بِهٖتَانِ يَفْتَرِيْنَهُ بَيْنَ أَيْدِيَوْٓنَّ وَأَرْجُلَيْوٓنَّ

Ayetin *بَيْنَ أَيْدِيَوْٓنَّ وَأَرْجُلَيْوٓنَّ* kısmı Elmalılı, Çantay, Bilmen, Diyanet, Ateş, Bulaç, Diyanet Vakfı, Y.N. Öztürk, Hamidullah, Akdemir, Döndüren, Feyizli, Altuntaş-Şahin, Karaman vd., Duman ve İslamoğlu tarafından “elleri ve ayakları arasında bir iftira düzüp getirmemeleri” tarzında Türkçeye aktarılmıştır.

Gölpınarlı: “kendi çocuklarından başkasını eşlerine, ben doğurdum diye tanı tıp iftirâ etmemek...”

Sadak: “Zina edip başkasından gelen bir çocuğu kocasınınmış gibi göster memek...”

Yıldırım, Işıcık, Şener vd. ve Ünal: “Hiç yoktan yalan uydurup iftira atma-

1578. Bkz. Taberî, X, 552; Mâtürîdî, VIII, 600-601; Beğavî, V, 265; İbnü'l-Cevzî, VII, 103-104.

1579. Bkz. İbn Âşûr, XXIII, 213.

mak, bulduğu bir çocuğu, kocasına isnat etmemek veya gayr-ı meşrû bir çocuk dünyaya getirip onu kocasına mal etmemek" şeklinde aktarmışlardır.

Görüldüğü üzere "elleri ve ayakları arasında bir iftira düziip getirmemeleri" gibi bu çevirilerle ayeti ve mesajını anlamak pek mümkün değildir. Çünkü Türkçede böyle ifadeler kullanılmaz. "Eller" ve "ayaklar" genellikle gayr-i meşru çocuğa hamledilmiştir. Bu görüş birçok müfessirin görüşleriyle de örtüşmektedir. Ancak bizce bu tür bir yorumlama da tartışmaya açıktır. Çünkü Râzî ve Elmalılı'nın da belirttiği gibi burada kastedilen zina değildir. Zina, aynı ayette açık olarak zaten dile getirilmiştir.¹⁵⁸⁰

"Eller"i ve "ayaklar"ı bedeninin salt iki uzvu olarak değil de, bütün vücudu ya da kişiyi temsil eden semboller olarak algılamak daha doğrudur. Çünkü bu tip ifadeler, yani bir şeyin bir parçasının zikredilip ama tamamının kastedilmesi (*zıkr-i cüz irâde-i küll*) mecazı mürselin kısımlarındandır. Burada da insan vücudunun kısımlarından olan "el ve ayak" zikredilmiş ama insanın kendisi kastedilmiştir. Bunun örnekleri Kur'ân'da pek çoktur. Kısaca, bu ifade söz taşımaktan nehyeden bir ifadedir. Yani, "o kadınlardan herhangi birisi, kocası aleyhine nemmâmlıkta bulunmasın; eğer böyle yaparlarsa bu, küskünlüğü, ayrılığı doğurur..." demektir.¹⁵⁸¹

Buna göre şu meallerin doğru olduğunu söyleyebiliriz:

Esed, Dumlu-Elmalı, Eliaçık, M. Öztürk: "yalan uydurup iftira atmayacaklarına..."

Peker: "iftira edip yalan söylemeyeceklerine..."

Eliaçık: "Durduk yere ona buna iftira atmamaları..."

20. Kalem 68/16: سَنَسِيْمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ

Velid b. Muğire gibi kişilerin burnunun sürtilüp perişan edileceğini ifade eden bu ayet, bazı meallerde harfi harfine şu şekilde tercüme edilmiştir:

Elmalılı, Çantay, Gölpınarlı, Ateş, Bulaç, Döndüren, Altuntaş-Şahin, Akdemir: "(O yüzden) yakında biz onu o hortumunun üzerinden/burnuna damgalayacağız / damga basacağız / işaretleyeceğiz".

Yavuz: "Biz, yakında onun burnunu dağılayacağız."

Hamidullah: "Yakında onu suratından damgalayacağız".

Yıldırım: "Yakında dağılayıp damga basarız onun burnuna".

Sadak: "Yakında onun şişirilmiş burnunu damgalayacağız!"

Şu iki mealde hem lafız hem de mana birlikte çevrilmiştir:

Diyanet Vakfı: "Biz yakında onun burnuna damga vuracağız (kibirini kırıp rezil edeceğiz)."

1580. Râzî, X, 524; Elmalılı, VII, 4918.

1581. Râzî, X, 524. Ayrıca bkz. Cassâs, Ebûbekir Ahmed er-Râzî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, Beyrut 1993, III, 659.

Y.N. Öztürk: "Yakında biz onun hortumu üzerine damga basacağız/burnunu sürteceğiz".

Ayette *burnuna* denilmeyip de *hortumuna* denilmesi, güç, servet ve çevresine güvenerek Allah'ın elçisi ve ayetleri karşısında burun kıvıran, kibirli, gururlu, küstah tavırlarıyla fil gibi burnunu havaya diken, burnu büyük şahsı aşağılamak; yakında burnunun sürüleceğini, burnunun kırılacağını, zillete mahkûm edileceğini bildirmekten *kinayedir*.¹⁵⁸² Kısaca, Allah'ın Velid b. Muğîre gibi kişileri, yaptıklarına pişman edeceğini, zelil duruma düşüreceğini, perişan edeceğini, onların kibir ve gururunu kıracağını ifade eder.

Buna göre ayet şu mealler tarafından doğru olarak çevrilmiştir.

Esed: "Biz onu, yakasını kurtaramayacağı bir zillet ile damgalayacağız!"

Duman; "Yakında burnunu kıracağız."

Piriş, Eliaçık: "Yakında onun burnunu yere sürteceğiz.

M. Öztürk: "Ama biz, yakında onun burnunu sürtüp perişan edeceğiz."

Peker: "Biz de onun burnunu sürteceğiz."

21. Kalem 68/42: **يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ**

Kıyamet gününde özellikle kâfirler için işin şiddet ve dehşetini anlatan deyim-sel ifade şu meallerde sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir:

Elmalılı: "O gün ki saktan bir keşf olunur..."

Çantay, Akdemir: "(Hatırla ki o gün) baldır(lar)ın açılacağı..."

Bilmen: "O gün ki, bacaklar açılır"

Karaman vd., Döndüren: "O gün incikten / incik açılır..."

Hamidullah: "O gün onlara incik açılacak..."

Bulaç: "Ayağın üstünden (örtünün) açılacağı..."

Y.N. Öztürk: "Baldırın çıplak kalacağı..."

İşicik: "O gün baldır açılır (Hak bir şekilde kendini gösterir)"

Peker: "O gün saklı hiçbir şey kalmayacak."

Bu meallerin okura ayetin ne demek istediği mesajı veremediklerini söyleyebiliriz. *يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ* ifadesi, işin şiddet ve dehşetini anlatmaktadır.¹⁵⁸³ Bu deyim-sel bir ifade olup kıyamet gününde işlerin oldukça çok zor olacağını dile getirmektedir.¹⁵⁸⁴ İbn Abbas'a bu ayetin manası sorulmuş da, o da şöyle demiştir: "Size, Kur'ân'dan bir şey kapalı kaldığında, onu, Arap şiirinde arayın. Çünkü şiir, Arap-

1582. İsfahânî, s. 210; Âlûsî, XV, 33; Elmalılı, VIII, 5277; Sâbûnî, III, 426-427; Duman, M. Zeki, *Beyânu'l-Hak*, Ankara 2006, I, 61.

1583. İbn Kuteybe, s. 481; Zeccâc, V, 210; Mâtürîdî, X, 153; İsfahânî, s. 363, 650-651; Zemahşerî, IV, 594.

1584. Bkz. Mukâtil b. Süleyman, III, 390; Râzî, X, 613.

ların divanıdır. Siz, şairin,

سن لنا قومك ضرب الاعناق وقامت الحرب بنا علي ساق

Boyunları vurma âdetini bize kavmin bıraktı.

Ve yaptığımız savaş, büyük sıkıntılar üzerinde yükseldi.

dediğini duymadınız mı?" demiş, daha sonra da, buradaki ساق kelimesinin, sıkıntı ve şiddet anlamına geldiğini söylemiştir.¹⁵⁸⁵

Dilciler, bu ifadenin yer aldığı pek çok beyit nakletmişlerdir. Onlardan biri şöyledir:

قد شمريت عن ساقها فشدوا وجدت الحرب بكم فجدوا

Savaş şiddetlendi, işi sağlam tutun.

Savaşınız ciddileşti, siz de ciddi olunuz.¹⁵⁸⁶

Şu mealler lafzî olarak çevrilmemekle beraber ayetin demek istediğini doğru olarak yansıtamamışlardır:

Esed: "insan bedeninin bir kemik yığınının ibaret hale getirileceği gün..."

İslamoğlu: "O ezici gücün kendini gösterip dizde dermanın kalmadığı gün."

Eliacık: "Bakın can boğaza dayanıp yatağa düşünce imana gelmek için vakit çok geçtir."

Bu deyim Arapların كسفت الحرب عن ساقها yani "Savaş kızıştı." kullanımlarından gelmektedir.¹⁵⁸⁷ Bu deyim Türkçemizdeki "paçaların tutuşması"na karşılık geldiğini söyleyebiliriz.

Kısaca bu deyimsel ifade, kıyamet sonrası hiçbir gizliliğin saklı kalmayıp her şeyin ayan beyan ortaya çıkacağı gün yüce Allah'ın karşısında kâfirlerin paçalarının tutuşacağını, hallerinin çok yaman, sorgularının çok çetin geçeceğini dile getirmektedir.

Ayetin hem lafzını hem de manasını esas alarak tercüme eden mealler de var:

Ateş: "Bacaktan açılacağı (paçanın sıvanacağı, işlerin güçleşeceği)"

Diyanet: "Baldırların açılacağı (işlerin zorlaşacağı)"

Altuntaş-Şahin: "Baldırların açılacağı (işlerin zorlaşacağı)..."

Yukarıdaki dilsel açıklamaları esas alıp doğru anlamı yakalayan mealler ise şunlardır:

Fikri Yavuz: "O kıyamet günü ki, iş güçleşip hakikat perdesi açılmağa başlayacak"

1585. Râzî, X, 613.

1586. Râzî, X, 613.

1587. İsfahânî, s. 363, 650-651.

Gölpınarlı: "O gün, işler güçleşir"

Yıldırım: "O gün işler son derece güçleşir, paçalar tutuşur.

Piriş: "İşler kızıştığı gün"

Dumlu-Elmalı: "İşlerin zorlaşacağı gün"

Duman: "O gün dehşetten dolayı paçalar tutuşur."

M. Öztürk: "Gün gelecek, bütün her şey ayan beyan ortaya çıkıp paçalar tutuşacaktır."

Şener vd.: "Bir gün gelecek, paçalar sıvanacak/işin dehşet ve vehameti bütün çıplaklığıyla ortaya çıkacak."

Ünal: "Gün gelir, gerçek bütün açıklığıyla ortaya çıkar ve paçalar tutuşur."

Feyizli: "Etekler tutuşacak"

22. Müddessir 74/4: وَثِيَابِكَ فَطَهَّرْ

Ayet, Elmalı, Bilmen, Yavuz, Çantay, Gölpınarlı, Diyanet Vakfı, Ateş, Y.N. Öztürk, Bulaç, Sadak, Duman, Piriş tarafından hakikat anlamıyla "Elbiseni temizle." şeklinde çevrilmiştir.

Ayetin lafzen bu şekildeki çevirisi doğrudur. Fakat âyetin mecaz bir anlama sahip olduğu dikkate alınmadan tercüme edilmektedir. İbn Abbâs (ö. 68/687), İkrime (ö. 104/722) ve Katâde başta olmak üzere selevin çoğu Allah Teâlâ'nın, elbiseyi kalpten *kinâyeye* olarak zikrettiği görüşündedir. Yani, Allah bu âyetle "kalbini günah ve isyanlardan temizle" buyurmaktadır. İbn Abbâs ve İkrime, Gîlân b. Seleme'nin şu şiirini de bu mânâyâ delil olarak zikretmektedirler:¹⁵⁸⁸ "وَإِنِّي بِحَمْدِ اللَّهِ لَا تُوبَ فَاجِرٍ " لبست ولا من غدره أتقنع " yani, "Allah'a hamd olsun, ben, hiç günah işlemedim ve ihanet de etmem."

Araplar, herhangi bir kimsenin ayıplardan ve kötü sıfatlardan uzak, tertemiz olduğunu anlatmak istediklerinde "فلان طاهر الثياب ونقي الثياب" yani, "falan kötü huylardan uzaktır, tertemizdir" derler. Bir kişi de kötü ahlaklı ise ona da "فلان دني الثياب" yani, "falan kötü/pis ahlaklıdır." derler.¹⁵⁸⁹ Râzî (ö. 606/1210) bu konuda şöyle demektedir: Bu kinayenin güzel oluşunun sebebi, elbisenin, insandan ayrılmayan bir şey gibi olmasındandır. Dolayısıyla Araplar elbiseyi, insandan kinaye yaptılar ve "Şan, şeref, elbisenin; iffet de eteğinin içindedir." dediler.¹⁵⁹⁰ Kısaca ayet, İbn Kuteybe'nin (ö. 276/889) de anlamlandırdığı gibi "Nefsini günahlardan temizle!" anlamına gelmektedir.¹⁵⁹¹

Kimi meallerde hakikat ile mecaz mana birlikte çevrilmiştir:

Yıldırım: "Elbiseni tertemiz tut, maddî manevî kirlerden arın."

1588. Bkz. Taberî, XII, 298; Sâbûnî, III, 474.

1589. Taberî, XII, 298-299. Ayrıca bkz. Mâtürîdî, X, 301; Zemahşerî, IV, 645.

1590. Râzî, X, 699.

1591. İbn Kuteybe, s. 495.

Işıcık: "Elbiseni (ve tüm varlığını) tertemiz kıl!"

Feyizli: "Elbiseni (kendini, kişiliğini ve seni çevreleyen her türlü kirden) arındır."

Şener: "Elbiseni temizle / Kalbini manevi kirlerden arındır."

M. Öztürk: "Kendini maddi ve manevi her türlü kirden arındır!"

Peker: "Her türlü kirden arındır kendini!"

Bize göre doğru anlama isabet eden mealler ise şunlardır:

Diyanet, Altuntaş-Şahin, Akdemir: "Nefsini arındır."

Esed: "Öz benliğini temiz tut!"

Eliaçık: "Güzel ahlakı kuşan!"

23. Mesed 111/4: *وَأْمُرْ أَتَّةَ حَمَّالَةَ الْخَطْبِ*

Bu ayet, Elmalılı, Çantay, Gölpınarlı, Diyanet, Bilmen, Yavuz, , Bulaç, Y.N. Öztürk, Ateş, Yıldırım, Duman, Piriş, İslamoğlu tarafından "karısı/eşi da odun taşıyıcısı/odun hamallığı." şeklinde dilimize aktarılmıştır.

Ayetteki *حَمَّالَةَ الْخَطْبِ* ifadesi, koğuculuktan *kinâyedir*. Arapçada "فلان يحمل حطب" veya "فلان يحطب علي" denildiğinde bununla, o kişinin, insanlar arasında laf götürüp getirerek kargaşa ve huzursuzluk çıkardığı, kısaca dedikodu yaptığı anlatılmaktadır.¹⁵⁹²

Her iki anlamı mezcederek çevirenler mevcuttur:

Abdülkadir Şener vd.: "Odun taşıyıcısı, laf getirip götürün, fitneci karısıyla birlikte."

Ünal: "Ve (düşmanlık ateşleri yakmak için) iftira taşıyan karısı da; hem de o ateşe odun taşıyıcı olarak;"

Eliaçık: "Çenesi düşük karısı da yanında olacak!"

Bize göre doğru meali yansıtan mealler şunlardır:

Esed: "İğrenç söylentilerin taşıyıcısı olan karısı ile birlikte,"

Karaman vd.: "Dedikodu yapıp söz taşıyan karısı da."

M. Öztürk: "Dedikoducu, iftiracı karısı da yanında olacak."

Sonuç

Çalışmamızda ulaştığımız ve tespit ettiğimiz hususları maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

1. Bilindiği üzere meâl, yazıldığı dili konuşan insanlar için hazırlanmaktadır. Buna göre Türkçe bir meal, Türkçe bilenlerin en kolay, en çabuk ve net bir şekilde

1592. İsfahânî, s. 188-189. Ayrıca bkz. İbn Kuteybe, s. 542; Mâtürîdî, X, 641.

âyetlerin mânalarına ulaşmalarını sağlamalıdır. Eğer asıl metinde (Kur'an) bir ifade tarzı, bir kelime veya bir üslûp özelliği bulunuyor ve fakat onun dengi Türkçede yoksa ve ona tam bağlı kalma Türkçede tuhaf karşılanacaksa, mütercim / meâl yazarı onu bırakıp Türkçe anlatımı netleştirmeyi tercih etmelidir. Asla bağlı kalacağım diye Türkçe anlatımın kapalı bırakılmasının veya Türkçenin imkânlarının değerlendirilmemesinin, meâllerden istifadeyi azalttığı bir gerçektir.

2. Evrensel mesajlar içeren Kur'an-ı Kerim hedef dile kesinlikle yorum ve anlama dayalı olarak çevrilmelidir. Genel olarak ilk muhataplar dili ve bağlamı iyi bildikleri için onlarda fazla anlama sorunu olmuyordu. Ancak daha sonraki nesiller için bunu söylemek oldukça zordur. Hem dil bilinmiyor hem de bağlam bilinmiyor. Bu durumda meal yazarından yapması beklenen, ayetlerin "ne dediği"nden çok "ne demek istediği"ni tespit edip yorumlamasıdır.

3. Kur'an Dili Arapça bütün yönleriyle, unsurlarıyla bilinmelidir; zira Kur'an Arapçanın bütün dil özelliklerini bünyesinde barındıran bir kitap / hitaptır. Beyan, meânî ve bedîden oluşan *Belagat* disiplininin bütün konu, sanat ve inceliklerini içermektedir. Bu hususların bilinerek anlam takdirlerinde bulunulması bir görev ve sorumluluktur. Çünkü Kur'an bir dil olarak bunların tamamını kapsamaktadır.

4. Aynı şeyler hedef dil Türkçe için de geçerlidir. Muhatapların anlaması ve dolayısıyla üzerinde düşünmeleri için Kur'an, nasıl ilk hitap çevresi olan Hicaz bölgesi Araplarının diliyle lütfedilmişse, dil açısından dolaylı muhatapları olan insanların da kendi dillerinde anlayacağı şekilde açık olarak anlamlandırılması gerekmektedir. Türkçe kullanıma aykırı sözcükler ve cümlelerin bir mealde asla yer almaması -anlama açısından- bir zorunluluktur.

5. Ayetler, bağlam ve Kur'an bütünlüğü temelinde çevrilmelidir. Çünkü anlam, bağlamda ortaya çıkmaktadır. Aynı sözcüğe her zaman aynı anlam verilemez. Sözcük bağlama göre değişkenlik arz etmektedir.

6. "Garîbü'l-Kur'an" gibi ilk dönem eserlerinin yanında yine ilk dönemlere ait sözlüklere ve tefsirlere bakılarak mealler hazırlanmalıdır.

7. Meal hazırlayanların mutlaka yapması gereken bir husus da şudur: Hazırlanan bu meal piyasaya sürmeden önce özellikle dinî ilimlerle çok fazla meşgul olmayanlara okutulmalı, ne anladıkları sorulup, ona göre bir değerlendirme yapılmalıdır.

